Valiokunnan lausunto TyVL 5/2016 vp– E 28/2016 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: EU-2020 strategia, kansallinen uudistusohjelma, kevät 2016

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: EU-2020 strategia, kansallinen uudistusohjelma, kevät 2016 (E 28/ 2016 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Jussi Huopaniemi, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Pauliina Porkka, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallitusneuvos Satu Paasilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylitarkastaja Hannu Stålhammar, sosiaali- ja terveysministeriö
- tutkimusjohtaja Rita Asplund, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- kauppatieteiden tohtori Hannu Karhunen

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Eurooppa-neuvosto hyväksyi vuonna 2010 talous- ja työllisyysstrategian. Vuoteen 2020 ulottuvan Eurooppa 2020 -strategian visiona on älykäs, kestävä ja osallistuva kasvu. Strategiassa asetetaan koko EU:ta koskevat tavoitteet työllisyydelle, tutkimus- ja kehitysmenoille, ilmastotoimille, koulutukselle ja köyhyyden poistamiselle. Jokainen jäsenvaltio asettaa vastaavat kansalliset tavoitteet. Suomen kansallisena tavoitteena on nostaa 20—64-vuotiaiden työllisyysaste 78 prosenttiin, säilyttää tutkimus- ja kehitysmenojen tavoitetasona 4 prosenttia bruttokansantuotteesta, saavuttaa EU:ssa sovitut ilmasto- ja energiatavoitteet, pitää korkeakoulututkinnon suorittaneiden 30—34-vuotiaiden osuus 42 prosentissa, pienentää 18—24-vuotiaiden koulupudokkaiden osuus 8 prosenttiin sekä vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrää. Eurooppa-neuvosto on vahvistanut vuosina 2014 ja 2015 kaikille jäsenvaltioille suosituksia, joilla ohjataan kansallista päätöksentekoa. Suomelle annetut suositukset liittyvät julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyteen, julkisten palvelujen tuottavuuteen, työttömyyden alentamiseen ja tosiasiallisen eläkeiän nostamiseen, kilpailun lisäämiseen sekä yritysrakenteen monipuolistamiseen.

Valmis
5.0

Valtioneuvoston kanta

Hallitus antaa nyt kahdeksannen kansallisen Eurooppa 2020 -ohjelman. Ohjelmassa kuvataan, miten kansalliset tavoitteet saavutetaan ja EU:n antamat suositukset on otettu huomioon. Ohjelmassa annetut tiedot mahdollistavat Suomen tilanteen yksityiskohtaisen tarkastelun EU:n tasolla.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Työllistettävyys ja osaamisen kehittäminen

Eurooppa-neuvosto edellyttää maakohtaisessa suosituksessaan, että Suomen tulee toteuttaa vuosina 2015 ja 2016 toimia, joilla se parantaa nuorten, ikääntyneiden työntekijöiden ja pitkäaikaistyöttömien työllistettävyyttä keskittyen erityisesti työn kannalta merkityksellisen osaamisen kehittämiseen.

Hallituskaudella tavoitteena on nostaa 15—64-vuotiaiden työllisyysaste 72 prosenttiin, vahvistaa työllisten määrää 110 000 henkilöllä ja kasvattaa työpanoksen määrää. Suomi pyrkii edelleen kehittämään koulutusta kansallisista lähtökohdista, vaikka Suomi täyttääkin koulutustavoitteissa EU:n yleistavoitteen. Kansallisen tavoitteen mukaan vuonna 2020 koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden eli lähinnä peruskoulun varaan jääneiden 18—24-vuotiaiden osuus on enintään 8 %. Vuonna 2015 vastaava luku oli 9,3 %. Hallituksen koulutusta koskevilla uudistuksilla tätä lukua on tarkoitus laskea.

Suomalaisten koulutustason nousu on pysähtynyt. Korkea-asteen suorittaneiden 30—34-vuotiaiden osuus on pysynyt noin 45 %:ssa, ja määrän arvioidaan jonkin verran laskevan lähitulevaisuudessa. Ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa jääneiden osuudessa ei ole tapahtunut huomattavaa muutosta parempaan.

Koulutuksen vaikutus työllistymiseen on suuri. Vuonna 2015 pelkän peruskoulun suorittaneista 25-vuotiaista 21 % on kokonaan työvoiman ulkopuolella, kun vastaava luku on 6 %, mikäli henkilö on suorittanut keskiasteen tutkinnon. Työllisiä ilman tutkintoa olevista on 41 % ja tutkinnon suorittaneista 67 %. Pelkän peruskoulun suorittaneista 30-vuotiaista vuonna 2015 oli työllisiä 48 %, kun korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden samanikäisten työllisyys oli huomattavasti korkeampi 86 %.

Vaikka työllisyysasteen nostaminen edellyttää myös työmarkkinoiden toiminnan uudistamista, ovat koulutuksen hyödyt selkeästi sekä yksilölle että yhteiskunnalle merkittäviä. Koulutus parantaa paitsi työllistymistä myös tuottavuutta ja yksilön ja koko perheen terveyttä. Peruskoulun jälkeinen tutkinto ehkäisee tehokkaasti myös syrjäytymistä.

Valiokunta katsoo, että syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja työllisyysasteen nostamiseksi sekä työpanoksen lisäämiseksi on erityisen tärkeää kohdentaa toimenpiteitä kokonaan peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevien tukemiseen ja heidän osaamisensa kehittämiseen. Valiokunta korostaa toimia myös niiden nuorten auttamiseen, jotka kyllä siirtyvät peruskoulun jälkeen toisen

asteen koulutukseen, mutta jotka eivät saa opintojaan päätökseen. Valiokunta pitää valitettavana, että nuorten aikuisten osaamisohjelmalle ei uudistusohjelmassa ole suunniteltu jatkoa.

Nuorten työttömyyden ja syrjäytymisen taustalla on monia tekijöitä. Vanhempien matalalla koulutustasolla on taipumus periytyä ja vaikuttaa työllistyvyyteen. Valiokunta katsoo, että ns. periytyvää syrjäytymistä ehkäistään parhaiten tukemalla perheitä ja panostamalla varhaiskasvatukseen. Valiokunta korostaa nuorisotakuun kehittämistä ja tavoittamattomien nuorten kanssa työskentelevän etsivän nuorisotyön toiminnan tukemista.

Uudistusohjelman mukaan ammatillisen koulutuksen kehittämistä jatketaan rahoituksen ja ohjausjärjestelmän uudistamisella, jonka yhteydessä lisätään ja monipuolistetaan työpaikoilla tapahtuvaa opiskelua kehittämällä oppisopimuskoulutusta ja ottamalla käyttöön uusi koulutussopimusmalli, joka mahdollistaa joustavat polut työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen ja käytännönläheisen tutkinnon suorittamiseen. Tällä pyritään lisäämään työmarkkinoilla kulloinkin tarvittavan osaamisen tarjontaa.

Valiokunta pitää ammatillisen koulutuksen kehittämistä tärkeänä. Valiokunta korostaa koulutuksen ajanmukaisuutta, tehokasta läpivientiä, kiinnostavuutta sekä aikuiskoulutuksen ja työllisyyskoulutuksen merkitystä osana työllistymisen tukemista ja työssä vaadittavan osaamisen kehittämistä.

Valiokunta toteaa, että Suomen kilpailukyky nojaa vahvaan osaamiseen ja osaamisen jatkuvaan kehittämiseen. Tehokkuus ja kilpailukyky ovat entistä enemmän yritysten ja työntekijöiden uusiutuvan osaamisen varassa. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös työpaikoilla liiketoiminnan menestymisen ja työelämän tarpeiden edellyttämän osaamisen jatkuvaan kehittämiseen luodaan toimintatapoja, joilla voidaan toisaalta tukea yrityksen liiketoimintaa ja toisaalta turvata työntekijöiden osaamisen kehittäminen.

Valiokunta tähdentää, että koulutuksen ja aktiivisen työllistämispolitiikan uudistukset ja niiden vaikutukset tulee kytkeä työn muuttumiseen ja työmarkkinoiden nopeaan rakennemuutokseen erityisesti ammattien osalta. Valiokunta huomauttaa, että ammattirakenteen murroksen seurauksena työttömäksi jäävien työttömyys usein pitkittyy ja muuttuu jossain vaiheessa jonkin tyyppiseen eläkejärjestelyyn jo ennen vanhuuseläkeiän saavuttamista. Tehokkaalla osaamisen kehittämisellä valumaa pitkäaikaistyöttömyyteen voitaisiin ehkäistä.

Valiokunta korostaa, että koulutus on investointi, johon on panostettava samoin kuin muihin tuotannon tekijöihin. Korkea osaamisen taso ja ammatillisen koulutuksen kyky uudistua on Suomen kaltaiselle maalle elintärkeää kilpailukyvyn kannalta.

Eurooppa-neuvoston suosituksessa ei erikseen omana ryhmänään nosteta esille osatyökykyisten työllistettävyyden parantamista. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastojen mukaan 15—29-vuotiaiden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työttömien työnhakijoiden määrä on noussut jyrkästi vuoden 2008 jälkeen (3 415 henkilöä vuonna 2014). Nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvillä henkilöillä on suuri riski jäädä etuuden varaan moneksi vuodeksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että nuorten ja nuorten aikuisten vajaakuntoisten työllistettävyys ja työllisenä pysyminen otetaan huomioon nykyistä paremmin työllistämistoimissa ja koulutuksen kehittämisessä

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2016 vp

Sukupuolivaikutusten arviointi

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on Eurooppa 2020 -strategian kansallisista tavoitteista antamassaan lausunnossa (TyVL 8/2010 vp) todennut, että sukupuolinäkökulma on Eurooppa 2020 -strategiassa jäänyt heikoksi. Valiokunta piti lausunnossaan tärkeänä, että tasa-arvonäkökulma otetaan kaikissa strategiaan liittyvissä Suomen kansallisissa tavoitteissa huomioon.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että käsittelyssä olevassa kansallisessa uudistusohjelmassa ei ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta analyysissa tai linjausten toteutumisessa tarkasteltu erikseen naisia ja miehiä. Esimerkiksi työllisyyden, kotouttamisen, kannustinloukkujen, korkeakoulutuksen sekä köyhyys- ja syrjäytymisriskin kohdalla sukupuolen mukaisesti eriteltyjen tietojen esittäminen olisi perusteltua ja mahdollista. Tällä tavoin saataisiin näkyväksi mahdolliset erot naisten ja miesten asemassa tarkasteltavalla alueella. Tarvittaessa tämän tiedon pohjalta voitaisiin vetää johtopäätöksiä toimenpiteitä kohdennettaessa. Valiokunta edellyttää, että kansallinen uudistusohjelma laaditaan ottamalla asianmukaisesti huomioon toimenpiteiden sukupuolivaikutukset.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin huomautuksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 3.6.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
jäsen Juho Eerola ps
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Reijo Hongisto ps
jäsen Niilo Keränen kesk (osittain)
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Leena Meri ps
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen